

KARL MARX: Felsefe ve Devrim
(Karl Marx: Philosophy and Revolution)
Shlomo Avineri¹

Tamer YILDIRIM²

Atf/©: Yıldırım, Tamer, *Karl Marx: Felsefe ve Devrim (Karl Marx: Philosophy and Revolution)* – Shlomo, Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi 2022/7(2), 130-132.

Kitabın yazarı olan Shlomo Avineri (1933-) Kudüs İbrani Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi emekli Profesörüdür. 1975-77 yılları arasında İsrail Dışişleri Bakanlığı Genel Müdürü olarak çalışmıştır. Ayrıca Budapeşte'de bulunan Orta Avrupa Üniversitesi'nde Sürekli Misafir Profesör olarak görev yapmıştır. 20'ye yakın eserleri içinde Karl Marx'la ilgili olanlar şunlardır: *The Social and Political Thought of Karl*

Marx (1968), *Karl Marx on Colonialism and Modernization* (1968), *Marx's Socialism* (1973), *Varieties of Marxism* (1977).

Burada ele aldığımız *Karl Marx: Philosophy and Revolution* adlı eser “Yahudi Hayatlar”, adlı kitap serisi içerisinde yar alan yorumlayıcı bir biyografi kitabıdır. Seri adından anlaşılacağı üzere Yahudi kökenli olan A. Einstein, E. Fromm, S. Freud, L. Troçki, E. Goldman, M. Buber gibi edebiyat, din, felsefe, siyaset, ekonomi, sanat ve bilim üzerine eserleri ve etkileri olan farklı kişileri ele alıp açıklamaktadır. Dolayısıyla serinin Yahudi ulus merkezli bir niteliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Yazar da Marx'ın Yahudilik ile ilgi, görüşlerini ağırlıklı olarak ele almış, onun Yahudi kimliğiyle ilişkisinin özünü sunmaya çalışmıştır. Bu noktada yazar, Marx'ın Yahudilikle ilgili olarak yanlış olduğunu düşündüğü görüşlerinden hatalarından, kişisel zayıflıklarından ve teorik kararsızlıklarından da bahsetmiştir. Fakat babasının kısmen zoraki din değiştirmesi nedeni hakkında herhangi bir bilgi vermemiştir.

Kitapta Marx'ın Yahudi geçmişi ve onun felsefesi üzerindeki olası etkisine odaklanılmış olsa da Avineri, bize demokratik ve hümanist bir Marx tablosu sunma gayreti içerisinde olmuştur. Çünkü soy olarak Marx'ın Yahudi bir geçmişe sahip olması onu tam olarak Yahudi bir düşünür yapmaz. Zira Marx'ın Yahudilik hakkındaki bilgisi çok azdı ve Yahudi yaşam tarzını hiçbir zaman benimsemedi ve izlemedi. Hatta Yahudiliği sert bir şekilde eleştirdi. Fakat Yahudi kurtuluşunun yani özgürleşmesinin de bir taraftarı oldu. Bu, Yahudilikten değil genel olarak sahip olduğu ve savunduğu düşünce sisteminden kaynaklandı. Dolayısıyla kitabın eleştiriye en açık olduğu yönde budur. Avineri, Marx'ın Yahudi düşünür olarak görülemeyeceğini iddia etmektedir. O zaman Marx'ın Yahudi Yaşamlar serisinde yeri nedir? Sadece soy olarak kökeninin Yahudilere dayanması mıdır? Kendisini Yahudi olarak tanımlamayan bir kişinin bu şekilde ele alınması ne kadar doğrudur?

Yazar, Marx'ı ele alırken tarihsel süreç içerisinde meydana gelen farklılıklara dikkat çekmiştir. Örneğin; 19. Yüzyılda radikal toplumsal devrime duyulan hayranlık ve bunu

¹ Çev.: Önder Kulak, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2021. ISBN: 9786053145417

² Tamer YILDIRIM, tyildirim@sakarya.edu.tr, 0000-0003-0033-0539

Geliş/Received: 7 Aralık 2022, Kabul/Accepted: 29 Aralık 2022

gerçekleştirme isteği artık Batı toplumlarının siyasi yaşamında merkezi bir faktör değildir. Yani Marx'ın popülarlığı zayıflamıştır. Tarihsel olarak da Marx hiçbir zaman siyasi bir ayaklanmaya önderlik etmemiş, burjuva kapitalist işverenlere karşı bir işçi isyanına katılmamış ve hiçbir zaman bir barikat kurmamıştır. Tek devrimci faaliyeti, muhafazakâr siyasi güçler Avrupası'ndaki başarısız 1848-1849 devrimini ortadan kaldırmaya kadar Almanya'da kısa bir süre için radikal bir gazetenin editörlüğünü yapmaktır. Bunun dışında Marx, bir daha asla doğrudan ve fiili olarak devrimci faaliyete dâhil olmamıştır. Fakat bu devrimci eylemcilerin fillilerini engellemediği gibi hatta Marksist devrimcilerin despotik bir tutum içerisine girmesini de engellememiştir. Dolayısıyla Avineri'ye göre SSCB, Çin ve diğer devletlerdeki Marksist düşünceyi uygulayanlar Marx'ın görüşlerine uygun davranmamıştır. Hatta Batı Avrupa ve Amerika'da sosyalist düşünceye mensup olanlar, Marx'ın orijinal sosyalizm vizyonunun daha tam demokratik bir versiyonunu gerçekleştirme umuduyla hem reformist siyasi partileri hem de totaliter komünist rejimleri reddetmişlerdir.

Tarihsel olarak Marx kimdi? Bir gazeteci mi, bir siyaset teorisyeni mi, bir düşünür mü, bir ekonomist mi yoksa tarihçi veya devrimci mi? Belki bunların hepsi. Dolayısıyla Marx'ın düşüncesini analiz eden, hayatından çok onun entelektüel gelişimini ve evrimini ortaya koymaya çalışılmasıdır ki, bu eser kısmen bunu yapmaya çalışmaktadır ve Marx'ı tarihsel süreç içerisinde sürekli öğrenen öğrendikçe düşünceleri değişen ve gelişen bir kişi olarak ele almaktadır. Buna göre modern ulus devletin özgürleştirici kusurlarını, anavatanı Almanya'dan kovulan, Fransa'dan sürülen ve liberal İngiltere'de vatansız bir insan olarak ölen Marx, oldukça iyi tecrübe etmiştir. Fakat Marx'ın bu dünyada kendisine maddi anlamda hiçbir şey kazandırmayan bilakis kaybettiren görüşlerinden dolayı İngiltere'de vatansız bir sürgün olarak ölmesi takdire şayandır. Cenazesinde sadece 11 kişi olan Marx'ın etkisi oldukça çarpıcı bir şekilde gelişmiş, öyle ki Platon klasik felsefe için neyse, Marx da beşeri bilimlerdeki modern çalışmalar için aynı niteliğe sahip olmuştur.

Kitapta Marx'ın dinin yerine kendi düşüncesini ikame etmek istemesinin belirtilmesi önemlidir. Bir anlamda dünyaya ideolojik bir bakış açısıyla bakıp düşüncelerinin dönemin kabul edilebilirliği en yüksek olan tarzda bilimsel araştırmanın ürünü olduğunu belirtip, ütopyik nitelikten uzak olduğunu ifade ederek insanlara bunu ulaştırma isteğinin sebeplerini görmek açısından da önemlidir. Fakat Marx'ın belirttiği bilimsel olma ve ütopyik olmama kavramları tartışmalıdır.

Kitapta yer alan proletarya ve onun tarihteki rolü, post-kapitalist bir toplumda işbölümünün niteliği ile ilgili değerlendirmeler önemlidir. Fakat Avineri, "Proletarya Diktatörlüğü" gibi tartışmalı terimleri ele almamıştır. Marx'ın insanlar arasındaki ilişkinin maddi bir ilişki olduğunu düşünmesi gibi indirgeyici değerlendirmelerine de girmemiştir. Ayrıca kişisel özelliklerinden tartışmalı olan bazı unsurlar ele alınmamıştır. Şöyle ki, belki de en son noktada eşi ile ilişkisinde Marx sadakatsizdi, arkadaşlarıyla ilişkisinde zalim ve işçilere karşı kaba bir adamdı.

Buna bağlı olarak F. Engels kitapta sadece Marx'a maddi destek sağlayan birisi olarak ele alınmış ve Marksist düşünceye katkıları oldukça görmezden gelinmiştir. Belki de bu yönüyle Marx'ı çeşitli Marksist yorum tarzlarına sahip okullardan ve sadık arkadaşı Engels'ten de ayrı olarak değerlendirme durumu gerçekleşmiştir.

Eserin onuncu ve son bölümü olan "Tarihsel Bir Perspektif'te anlatılanlar Marx'ın değil de yazarın genel bakış açısına ilişkin bazı hususları içermektedir. Buna göre Marx'ın iki yüz yıl önce yaşamış olan seyyahların eserlerinden -ki bu seyyahların ve eserlerin hangileri olduğu yazılmamış-hareketle Filistin'de eskiden beri Yahudilerin nüfus çoğunluğunu ellerinde bulundurduğu, Müslümanların her zaman bu bölgede sayısal açıdan çok az olduğu ifade edilmiştir. Hatta Yahudilere oranla Müslümanların nüfusu 4/1 civarında olduğu belirtilmiştir. Bu bölüm kitapta bir eklenti gibi durmaktadır. O zaman bu bölüm kitabı niçin eklendi? Yahudilikten çıkan, bütün

KARL MARX: Felsefe ve Devrim (Karl Marx: Philosophy and Revolution) - Shlomo Avineri

dinleri, ırkları yansız bir şekilde değerlendirdiği belirtilen, Avrupalı, belli bir popüleriğe sahip bir yazarın görüşlerini vererek İsrail'in yaptıklarını tarihsel ve düşünsel olarak bir temele yerleştirip hoş göstermek için mi? Dolayısıyla milliyetçi Siyonist düşünce mensuplarının bir anlamda Marx'ı yanlarına çekme çabaları çok da başarılı diyebileceğimiz bir çaba değildir. Ayrıca bu bölümde Marx'ın eserlerinde yer alan veya almayan kitapla çokta ilgili gözükmeyen yazarın kendi kişisel bazı tecrübelerinden bahsedilmektedir.

Sonuç olarak kitap, Marx'ın Yahudilik ile ilgili görüşlerini ele alırken kimi yerlerde onu, Yahudiliđin ve İsrail devletinin bir savunucusu gibi göstermeye çalışması açısından sorunludur. Fakat çeviri açısından oldukça başarılı olduğunu söyleyebiliriz.